

2019-11-08

Avdelningen för vård och omsorg
Sektionen för hälso- och sjukvård
Lisbeth Löpare Johansson
Helena Henningson

Socialdepartementet
10333 STOCKHOLM

Skrivelse avseende God och nära vård - Vård i samverkan, SOU 2019:29

Utredningen Samordnad utveckling för god och nära vård (S 2017:01) inbjuder i sitt tredje delbetänkande gjort i delbetänkandet God och nära vård – Vård i samverkan SOU 2019:29 intressenter inom området att inkomma med inspel till utredningen. Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) vill genom denna skrivelse till utredningen bidra med perspektiv och inspel som är av strategiskt intresse för Sveriges kommuner och regioner i den fortsatta omställningen till Nära vård. Skrivelsen är sålunda ett formellt inspel till utredningen.

Sammanfattning

Sveriges kommuner och Landsting

- delar den bild som beskrivs i delbetänkandet och angelägenheten i de områden betänkandet lyfter fram
- anser att det är av särskilt vikt att kommunernas avgörande roll i omställningen till en Nära vård markeras tydligt
- anser att förvaltningen av målbilden, uppföljningen av omställningen och fördelningen av ansvar lämpligast tydliggörs genom en nationell strategi för Nära vård och en fördjupad samverkan mellan staten, regionerna och kommunerna.
- anser att det behövs lagändringar som gör det möjligt att patienters och brukares information kan följa dem genom vård och omsorgssystemet
- anser att det krävs lagändringar för att säkerställa goda förutsättningar för avtalssamverkan mellan kommuner och regioner.
- -anser att det statliga stödet till omställning genom överenskommelser måste vara ändamålsenligt och säkerställa att kommuner och regioner kan samverka.
- -anser att staten har en viktig roll i att utveckla de kompetenskrav och innehåll i utbildningar som leder till arbete i hälso- och sjukvård och socialtjänst, så att de stödjer omställningen till en Nära vård.
- delar bedömningen att det är avgörande att såväl hälso- och sjukvården som övriga delar av samhället främjar hälsa, och inte bara förebygger sjukdom.
- att den samlade primärvården behöver resurser för att kunna bygga upp forsknings- och utbildningsmiljöer såväl som stöd för innovations- och utvecklingsarbete.

Generella kommentarer

Förbundet delar i stor utsträckning den bild som beskrivs i delbetänkandet och angelägenheten i de områden betänkandet lyfter fram. Det är särskilt glädjande att utredningen tydligt markerar kommunernas avgörande roll i omställningen till Nära vård.

För att omställningen till Nära vård ska kunna realiseras krävs stora insatser från kommuner och regioner, men för att omställningen ska få den kraft den behöver är det också en förutsättning att statens roll tydliggörs. SKL har tidigare lyft fram att förvaltningen av målbilden, uppföljningen av omställningen och fördelningen av ansvar lämpligast tydliggörs genom en nationell strategi för Nära vård, en nationell strategi som bör grundas i en långsiktig politiskt enighet om utvecklingens riktning och vilka åtgärder som ska göras på vilken nivå. Strategin bör samtidigt innebära att en fördjupad samverkan mellan staten, regionerna och kommunerna etableras. SKL vill återigen understryka vikten av att en nationell strategi etableras när huvuddelen av utredningen nu går in i sitt slutskede.

Trösklarna för samarbete och samverkan mellan kommuner och regioner behöver sänkas. Det behövs lagändringar som gör det möjligt för kommuner och regioner att dela information med varandra så att patienters och brukares information kan följa dem genom vård och omsorg för att säkerställa hög patientsäkerhet samtidigt som individens integritet säkras. Utredningen Översyn av vissa frågor som rör personuppgiftshantering i socialtjänst- och hälso- och sjukvårdsverksamhet (Dir. 2019:37) är därför välkommen. Det är viktigt att dessa utredningar samverkar och att förslagen i Översyn av vissa frågor som rör personuppgiftshantering i socialtjänst- och hälso- och sjukvårdsverksamhet bidrar till omställningen.

En annan avgörande fråga är den lagändring som krävs för att säkerställa goda förutsättningar för avtalssamverkan inte bara mellan kommuner utan också mellan kommuner och regioner, SKL förväntar sig att frågan om avtalssamverkan berörs i huvudbetänkandet av Samordnad utveckling för god och nära vård (S 2017:01)

Statens roll är också viktig avseende kompetensförsörjning inte minst när det gäller att utveckla de kompetenskrav och innehåll i utbildningar som leder till arbete i hälso- och sjukvård och socialtjänst, vilket i stor utsträckning avser legitimationsyrkena men också socionomer och undersköterskor. Ska den framtida personal som utbildas nu kunna vara verksamma inom den nära vården krävs det en omställning inte bara av vård och omsorg utan också av utbildningarna.

Statens stöd till omställningen genom överenskommelser och myndighetsuppdrag måste också bli mer ändamålsenligt. Under 2019 tecknades en överenskommelse som avser stöd till omställningen till Nära vård. I denna överenskommelse kan kommunerna endast ta del av medel genom regionerna – svårigheterna ligger i uppdelningen av utgiftsområden i den statliga budgeten. Om regioner och kommuner ska kunna driva omställningen gemensamt krävs det att staten säkerställer att det stöd som ges kan nyttjas på ett sätt som främjar det gemensamma arbetet. Dagens

uppdelning genom den statliga budgeten bidrar till en cementering av befintliga strukturer, och stödjer inte den samsyn och samverkan som måste till för att säkra omställningen.

Nedan följer medskick med hänvisning till delbetänkandets kapitelrubriker.

Kapitel 5 Personcentrerad samverkan

Personcentrade arbetssätt och medskapande med patienter och brukare förbättrar kvaliteten och bidrar till ökad effektivitet i välfärdstjänsterna. SKL vill poängtera att moderna personcentrerade arbetssätt inkluderar digitala tjänster och andra tekniska lösningar. Här finns idag juridiska hinder som måste lösas, bland annat kring informationsöverföring. SKL vill särskilt lyfta fram behovet av att information kan följa patienter och brukare oavsett vård eller omsorgsgivare.

En sammanhängande hälso- och sjukvård måste utgå från varje patients behov, förutsättningar och preferenser och förutsätter att samtliga aktörer som är inblandade i insatserna, inklusive patienten själv, har samsyn om hur vårdprocessen ska se ut. Utredningen har på gediget sätt beskrivet situationen med alla olika typer av planer som finns för att säkra individens vård och omsorg. SKL instämmer i utredningens bedömning att mängden planverktyg kan motverka ett personcentrerat arbetssätt då en enskild patient eller brukare kan ha många olika planer men ändå uppleva att kontinuiteten och helhetssynen brister. SKL ser fram emot förslag från utredningen som bidrar till tydliggöranden och färre planer och vill särskilt lyfta fram patientkontrakt som en viktig del av lösningen.

Att stärka patient och brukarmedverkan genom att utveckla egenvården är också en bärande del i utvecklingen av Nära vård – i samband med denna nödvändiga utveckling vill SKL lyfta fram vikten av att beskriva risken för och undvika negativa konsekvenser för anhöriga avseende ansvar och arbetsbelastning.

Kapitel 7 Hälso- och sjukvårdens roll i att främja hälsa, förebygga sjukdom och bygga funktionsförmåga

SKL delar bedömningen att det är avgörande att såväl hälso- och sjukvården som övriga delar av samhället främjar hälsa, och inte bara förebygger sjukdom. Det är en förutsättning för att klara framtidens hälsoutmaning och vårdbehov i befolkningen. Genom att öka insatserna som bygger funktionsförmåga kan vården och omsorgen bidra till att minska lidande för den enskilde och till att gemensamma resursen användas mer effektivt

SKL ser gärna att utredningens förslag på detta område också inkluderar statens ansvar för hälsa. Det handlar bland annat om hur nationella riktlinjer och andra kunskapsstöd utformas för att stödja ett främjande, förebyggande och proaktivt

arbetsätt. Samt att den statliga kunskapsstyrningen beaktar kommunerna som hälso- och sjukvårdshuvudmän.

Redan idag finns avancerad medicinteknisk utrustning och andra hjälpmedel, i patientens hem. Arbetsätt med mobila team blir allt vanligare, och såväl specialistsjukvård som primärvård kan bemanna dessa team. Omställningen till Nära vård kommer sannolikt innebära ytterligare mobila arbetsätt och utökning av produkter som ska fungera i hemmiljö och som ska hanteras av vård- och omsorgspersonal, men också som egenvård. Här finns behov av klargöranden bland annat kopplat till begreppet specialistsjukvård och kommunens ansvar. Att underlätta utvecklingen genom att möjlighet till avtalssamverkan är en viktig väg framåt.

Kapitel 8 Forskning, utveckling och utbildning

I SKL:s yttrande till delbetänkandet SOU 2018:29 finns också förbundets ståndpunkter när det gäller forskning och utveckling. SKL vill särskilt betona att den kommunala hälso- och sjukvården inte får glömmas bort i utredningens kommande skrivningar om stöd till forskning i primärvård. FoU-miljöer för den kommunala hälso- och sjukvården finns inom de samverkans- och stödstrukturer (RSS) som nämns i delbetänkandet. Även dessa FoU-miljöer behöver stöd för att bidra till forskning som stödjer omställningen. Allt fler adjungerade kliniska adjunkter, så kallad AKA, finns i den kommunala hälso- och sjukvården, även om de är ganska få än så länge.

När strukturförändring sker i vården behöver forsknings och utbildningsfrågor alltid beaktas, forskning måste kunna bedrivas i den kontext där kunskapen ska användas och där patienter och brukare finns. När patientströmmarna förändras behöver forskningen följa med för att kunskapen ska vara relevant i den nya kontexten.

Den samlade primärvården behöver resurser för att kunna bygga upp forsknings och utbildningsmiljöer så väl som stöd för innovations- och utvecklingsarbete.

SKL delar utredningens bedömning att kompetensförsörjningen är en av de mest avgörande utmaningarna för välfärden. Den verksamhetsförlagda utbildningen är viktig dels för den studerandens kunskap och färdigheter, dels ur ett rekryteringsperspektiv. Primärvårdens kapacitet som utbildningsaktör behöver utvecklas, inte minst den kommunala hälso- och sjukvårdens kapacitet som utbildningsaktör varierar mellan kommunerna. Universiteten och högskolorna behöver i större utsträckning samverka med primärvården, särskilt med kommunerna.

I omställningen till Nära vård är det extra viktigt att hälso- och sjukvårdens och socialtjänstens blivande medarbetare utvecklar kunskaper, förmågor och förhållningssätt inom de i betänkandet uppräknade ämnesområdena systemkunskap, e-hälsa, personcentrering och förbättringskunskap. Dessa kompetenser behöver tränas gemensamt redan tidigt i utbildningarna. Speciellt viktigt och grundläggande är kompetensen att arbeta i team med och för patienter och brukare och att utveckla en

god kommunikationsförmåga. Ett hälsofrämjande förhållningssätt behöver genomsyra utbildningarna liksom träning av förmågan att verka i nya vårdmiljöer med digitala verktyg som stöd.

Kapitel 9 Förutsättningar för det fortsatta omställningsarbetet

En förutsättning för att omställningen ska lyckas är de övergångsmedel som i dag finns i form ekonomiska satsningar som regleras i överenskommelser mellan SKL och regeringen. Dessa ekonomiska satsningarna måste fortsättningsvis inkludera kommunerna. För att kommuner och regioner ska klara omställningen måste staten ta sitt ansvar.

SKL vill slutligen återigen framhålla vikten av en nationell långsiktig strategi för omställningen till Nära vård och en fördjupad samverkan mellan staten, regionerna och kommunerna för att möjliggöra omställningen.

Sveriges Kommuner och Landsting

Anders Knappe
Ordföranden